

איש חי  
רב פעלים  
רודף צדקה וחסד  
ר'  
**משה שניצר**  
ז"ל  
ב"ר מנחם מנדל ז"ל  
תנצב"ה

# מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק  
כולל "סנה משה"  
ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל  
בית מדרש  
למגידי שיעור "דף היומי"  
חזם סופר 3 ת.ד. 471 כ"ב טל. 03-5775333

האשה  
החשובה רודפת  
צדקה וחסד  
מרת  
**ורדה שניצר**  
ע"ה  
ב"ר מאיר ז"ל  
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 618

מסכת מנחות י"ח-כ"ד

בס"ד, כ"א אדר ב' תשע"א

## השבוע בגליון

- ◆ טבילת לחם ב...לחם
- ◆ מנהג ה"חזם סופר" זצ"ל לבילוי שבת
- ◆ ההבדל בין עצי המזבח לכלי המקדש
- ◆ כשרות מעילו של נפוליאון לפרוכת
- ◆ שקית המצות כנרתיק תפילין

- ◆ במה זכה המלח להיות קרב על המזבח?
- ◆ המלח כרמז להצלת נפש האדם מאבדון
- ◆ היש למלוח את הבשר הנאכל על ידי הכהנים?
- ◆ מלח מתוק - יש דבר כזה?
- ◆ מלח להמוציא' משתי סיבות

### דבר העורך

#### אמת - דרך חיים

פעמים רבות עומדים אנו תמהים אל מול הנהגותיהם הנפלאות של גדולי ישראל, ששאבו וינקו אל פנימיותם מן התורה הקדושה שעמלו בה, ועל ידי כך כל הנהגותיהם, בחול ובקודש, נעשו על פי אמת מידה צרופה, ובכל צעד ושעל בחייהם בחנו ובדקו שלא ייצא חלילה מכשול מתחת ידם. לפנינו שני מעשים מאלפים בעניין זה.

**כידוע**, הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל היה הולך ובא במסדרונות השלטון, שכן כחו היה רב עמו, הן בלשונו והן באורחותיו שנודעו לשם ולתהילה ובכחם הצליח להמס את לב השלטון שיסיר את רוע הגזירה מעל אחינו בני ישראל.

**ויהי** היום ואל רבי עזריאל הגיע רץ שלוח מטעם קהילה רחוקה ובפיו מסר מאת פרנסי אותה קהילה, בית השר כדי לפעול לטובת אחיו היהודים. קשה ולרצותו למען יסיר מעליהם גזירה קשה אותה הטיל על ראשם.

**היה** זה בשבת קודש. רבי עזריאל חשב את מגבעתו, ובעודו רוכס את כפתור גלימתו הרבנית, הזדרז אל בית השר כדי לפעול לטובת אחיו היהודים. קשה ומרה היתה הגזירה והיה צורך לפעול בעיצומו של יום השבת כדי להסירה.

**רבי** עזריאל נהג לעשן סיגריות שבתקופתו לא נודעו כמזיקות, ועל כן כאשר הופיע בפני מוכרו השר, כיבדו הלה בסיגריה משובחת שהחזיק עמו.

**רבי** עזריאל חשש להשיב את פני השר ריקם, כדי שלא להעלות את קצפו וזעמו, ועל כן ענה לו בתבונה: "האם אינך יודע שאיני מעשן כלל ועיקר?" השר שמעו זאת השיב את הסיגריה למקומה, ורבי עזריאל החל לשוחח עמו על אודות אותה קהילה רחוקה.

דף כ/א וכל קרבן מנחתך במלח תמלח

### מליחת הקרבן

הסוגיות הנלמדות בימים אלו, מפרטות את דיני מליחת הקרבן, עליה נצטוונו מן התורה (ויקרא ב'יג): "על כל קרבנך תקריב מלח". ה"מרדכי" כותב (חולין סימן תש"כ), כי בשונה ממליחת בשר חולין, אשר נועדה לשם הוצאת הדם מן הבשר, לא נועדה מליחת הקרבנות להוציא את דמם של הקרבנות, שהרי המנחות שלא היו אלא עיסה, נמלחו גם הן.

**במה זכה המלח להיות קרב על המזבח?** על מליחת הקרבנות מובא בחז"ל (עין רש"י ורמב"ן שם): "ברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח, וניסוך המים בחג". במדרשים אחרים (רבינו בחיי שם) נאמר שהים עמד לפני הקב"ה ואמר לו: "במדבר נתנה תורה, בישוב נבנה בית המקדש, אני מה תהא עלי?" והקב"ה הבטיחו שהמלח המופק ממנו יעלה על גבי המזבח. ויש שכתבו (פ"י הראב"ד לספר יצירה דף ס"ט), כי הים זכה בכך על שנקרע לישראל בעת יציאתם ממצרים (ראה "תורה שלימה" ויקרא פ"ב אות ק"א בהערה).

**קרבן שאינו מלוח "לא יערב לאיש"**: בתחילת מסכת זבחים [מעמך הקרבנות] הבאנו בהרחבה את דברי "החינוך", הרמב"ם והרמב"ן. בהתייחסו למצוות מליחת הקרבן, כותב "החינוך" (מצוה ק"ט), וכ"כ הרמב"ן, האבן עזרא ורובנו בחיי: "...לעורר נפשו של מקריב, נצטווה בהקרבנות דברים הטובים והערבים והחביבים עליו, וכמו שכתבנו למעלה...". נאמן להסברו כי הקרבן נועד "להכשיר ולהיישר נפש המקריב אותו", הוא מבאר, שיש למלוח את הקרבן, "כי כל דבר מבלי מלח לא יערב לאיש, לא טעמו ולא אף ריחו".

**יש למלוח בניגוד למנהג עובדי עבודה זרה**: הרמב"ם (ספר המצוות ל"ט צ"ט) מציין גם הוא את טעמם של הראשונים, "שאינו מותר להקריב התפל, שאין טעם לו", ובספרו "מורה נבוכים" הוא נותן לכך טעם נוסף. בהתאם לדרכו ("מורה נבוכים" ח"ג פרק מ"ו), כי מצוות הקרבת הקרבנות נועדה להרחיקנו מן העבודה הזרה, ממשיך הרמב"ם וטווה את שיטתו לגבי מצוות מליחת הקרבן: "ומפני שעובדי עבודה זרה... בוחרים להקריב העניינים המתוקים ומלכלכים קרבניהם בדבש, כמו שהוא מפורסם בספרים אשר ספרתי לך, וכן לא תמצא בדבר מקרבנות מלח, מפני זה הזהיר השם מהקריב כל שאור וכל דבש, וצוה בהתמדת המלח על כל קרבנך תקריב

### צעילוי נשמת

מר **שלום גרניט** ז"ל  
ב"ר משה ז"ל  
נלב"ע כ' באדר א' תשע"א  
**תנצב"ה**  
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

### צעילוי נשמת

מרת **בת ציון גנץ** ע"ה  
בת הגאון רבי זוסמן ריגר זצ"ל  
נלב"ע כ"ו באדר תשנ"ו  
**תנצב"ה**  
הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **מוטי גנץ**  
ומשפחתו שיחיו - הרצילה פיתוח

### צעילוי נשמת

מרת **מלכה שלומוביץ** ע"ה  
ב"ר מנחם מנדל ושרה ז"ל  
נלב"ע כ"ט בשבט תשע"א  
**תנצב"ה**  
הונצחה ע"י בנה ידידו  
ר' **יצחק שלומוביץ** ומשפחתו שיחיו

### לעילוי נשמת

הר"ר **משה שמחה רובנר** ז"ל בן יבדלחט"א ר' דוד וזהבה הי"ו  
נלב"ע כ"ג באדר ב' תשמ"ט **תנצב"ה**  
הונצח ע"י ידידו הר"ר **דוד וזהבה רובנר** שיחיו - פתח תקוה

נר ה'  
נשמת  
אדם





מלח". כלומר: נצטוונו לנהוג בניגוד מוחלט לדרכם של עובדי עבודה זרה. הללו, מניחים דבש על קרבנותיהם - אנו לא ננהג כן. הללו אינם מולחים את קרבנותיהם, אך אנו - נמלח גם נמלח. [4]

**המלח כרמז להצלת נפש האדם מאבדון:** מעניין לציין טעם נוסף שכתב "החינוך" (שם) למליחת הקרבן: "כי המלח מקיים כל דבר ומציל על ההפסד והרקבון, וכן במעשה הקרבן יצאל האדם מן ההפסד, ותשמר נפשו ותשאר קיימת לעד".

**היש למלוח את הבשר הנאכל על ידי הכהנים?** נסיים בהערה מעניינת של בעל "רביד הזהב" (ויקרא ב'/ג). קיימת מחלוקת ראשונים איזה בשר יש למלוח. לדעת הרשב"א, כמובא בספרו "תורת הבית" (בית ג' שער ג') ובתשובותיו "משמרת הבית", אשר נכתבו על ידו כמענה להערות הרא"ה על ספרו, יש למלוח קרבנות העולים על גבי המזבח בלבד (וכ"כ הרא"ש פסחים פ"ב סימן כ"ג). ואילו הרא"ה בהגותו "משמרת הבית" כתב, כי גם בשר קרבן שאינו עולה על המזבח, היינו: הבשר הנאכל על ידי הכהנים ועל ידי בעל הקרבן, יש למלוח (וכן שיטת ראשונים נוספים: עיין ר"ן חולין טו/ב, כ"י המיוחס לרש"י נדרים יח/ב ד"ה "לישנא אחרינא", ועיין ו"כלי יקר" ויקרא שם).

והנה, הרמ"א (או"ח סימן קס"ז סעיף ה) כתב: "מצווה להביא על כל שולחן מלח קודם שיבצע, כי השולחן דומה למזבח" והאכילה, שנועדה לחזק את האדם לעבודת בוראו ("משנה ברורה" שם ס"ק ל"א), נחשבת כקרבן. מדבריו של הרמ"א, כותב בעל "רביד הזהב" משמע כשיטת הרשב"א, כי רק הבשר הקרב על המזבח זקוק למליחה, ולפיכך, הוא דימה את האכילה לקרבן **הקרב על המזבח**, ולא לבשר הקרבן הנאכל על ידי הכהנים והבעלים [אף שיתכן לפרש את דברי הרמ"א על אכילת בשר הקרבן על ידי הכהנים, כך הבין בדבריו "רביד הזהב", שהכוונה לקרבן העולה על המזבח]. על אודות מנהגו זה להניח מלח על השולחן, ראוי לייחד מאמר בפני עצמו, על המנהג, על מקורו, וכיצד לנהוג כאשר אין מלח בנמצא, ובכך נעסוק במאמר הבא.

### דף כ/א וכל קרבן מנחתך במלח תמלח **מלח מתוק - יש דבר כזה!**

במאמר זה, נעסוק בין השאר בחידוש מסעיר מבית מדרשו של רבי יוסף חיים זצ"ל (שו"ת "תורה לשמה" סימן ת"ק), לפיו יתכן, שאפשר לטבול את פרוסת 'המוציא' בסוכר חלף טבילתו במלח! אך תחילה נתמקד במנהגו לטבול את 'המוציא' במלח.

**מלח להמוציא' משתי סיבות:** בבואנו להתחקות אחר מנהגו לטבול את פרוסת 'המוציא' במלח, נמצא, כי שני חלקים לפנינו. בגמרא (ברכות מ/א) מבואר, כי יש לטבול את פרוסת 'המוציא' במלח, כדי שלא תהא תפלה. בזמנינו, כאשר כל מוצרי המאפה מתובלים, אין צורך במלח להטעמת פרוסת 'המוציא' (תוספות שם ד"ה "הבא מלח" ו"שולחן ערוך" או"ח סימן קס"ז סעיף ה), אך כתב הרמ"א (שם), כי מכל מקום, "מצוה להניח על כל שולחן מלח קודם שיבצע, כי השולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן".

**שני שלבים במנהג הנחת המלח על השולחן:** זאת למודעי, כי גם מנהגו כיום מורכב משני שלבים נפרדים: הבאת המלח אל השולחן, זכר לנאמר (ויקרא ב'/ג) "על כל קרבנך תקריב מלח", וטבילת הלחם במלח. היו שדייקו כן מדברי הרמ"א, אשר כתב "מצווה להניח על כל שולחן מלח קודם שיבצע", "להניח" בלבד, הורה הרמ"א, אך אין צורך לטבול את פרוסת 'המוציא' במלח, כפי שבליל הסדר מניחים שני תבשילים על השולחן זכר לקרבן פסח ולקרבן חגיגה, אף שאין אוכלים אותם (שו"ת "דבר שמואל" סימן ל"ז). [ראוי לציין, כי פשוטו דברי הרמ"א, שיש גם לטבול את הפת במלח, שכתב "והאכילה כקרבן", והקרבן הרי נמלח, עיין קיצור שולחן ערוך סימן מ"א סעיף ו, ו"משנה ברורה" סימן תע"ה ס"ק ד', ועיין גם ב"דבר שמואל" הנ"ל שסיים "ושמא לפי"ד טוב וישר לאכול במלח"]. מכל מקום, כתבו המקובלים, כי יש לטבול את פרוסת 'המוציא' במלח ג' פעמים ("משנה ברורה" סימן קס"ז ס"ק ל"ג, עפ"י המג"א ס"ק ט"ו וביאורו של ה"מחצית השקל"). יש להעיר, כי לדעת המקובלים, ראוי לטבול את פרוסת 'המוציא' במלח, ולא לבזוק מלח על הלחם ("בשבילי הפרשה" עמ"ד ש"ש בשם "דרך סעודה" למהר"ם פפאריש).

**טבילת לחם בסוכר:** מספר תגליות הלכתיות מרתקות נובעות מן העובדה שמנהגו להביא מלח אל השולחן מבוסס על ההשוואה בין השולחן למזבח ובין האוכל לקרבן. אחת מהן, נכתבה על ידי

מה עלה בגורל בני אותה קהילה אין אנו יודעים. האם הצליח הרב לשכנע את השר להסיר את עולו מעליהם, או שמא הם נאלצו להאנק תחת גחמותיו של השר, גם זאת אין אנו יודעים. אולם, נותרה בידינו ידיעה אחת, ידיעה חשובה לדורות - מאותה פגישה שאירעה בשבת קודש, **פסק** רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל מלעשן! הוא, שהיה עמוד האמת והיושר והאיר לרבים את דרכם, החליט כי עליו לעמוד בדיבורו, ומאחר שאמר לשר הנכרי שאינו מעשן, עליו לעשות כן. לא יום, גם לא שבוע, לא חודש ואף לא שנה עמד רבי עזריאל בדיבורו. כל ימי חייו הוא לא הכניס לפיו סיגריה לאחר אותן מלים שהשמיע בפני השר! אכן, גדולי ישראל הקפידו שכל אורחותיהם והנהגותיהם יהיו על פי מידת האמת בלבד.



**מעשה מעניין** התרחש עם רבה של קוממיות, הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל. **לאחר** השואה האיומה, שרדו לו להרב מנדלזון זצ"ל, קרובים ספורים בלבד שעלו לארץ ישראל, שאחד מהם זכה להקים משפחה שהרב מנדלזון זצ"ל היה לה כאב אוהב, וזוג ומכוון בכל ענייניה. **פעם** אחת, היה זה מספר ימים לפני פרוסת חג הפסח, חשק בחור צעיר בן לאותה משפחה, לראות במו עיניו את אפיית המצות במאפיית קוממיות שבהשגחת קרובו הדגול.

השמש להטה באותו יום, והבחור עשה את דרכו באוטובוס מיושן בואכה המושב קוממיות. **כדרכו**, קיבלו הרב בביתו במאור פנים, וכפי שנוהג היה תמיד, צירפו אליו ללימודו תוך שהוא מקלף עבורו פרי ומגישו לו למען יתרענן מן הדרך הארוכה והמייגעת. כעבור זמן מה סימו השניים את לימודם, והבחור שח בפני קרובו הגאון, כי טרח ובה אליו כדי לראות את אפיית המצות שבמאפיה הנמצאת תחת פיקוחו של הרב. "וודאי, וודאי" נענה הרב, ונטל את הצעיר בזרועו והוליכו לעבר המאפיה.

**כאשר** נגלה לעיניו המבנה בו שכנה המאפיה, החל הבחור לנקות את בגדיו במרץ, ופשפש בכיסו שוב ושוב כדי לבדוק שאין בהם פיזור חמץ חלילה והמשיך לצעוד בחדווה עם הרב לעבר פתח המאפיה. **שמשהגער** השניים אל המבנה, החל הרב לטובב את בניין המאפיה אנה ואנה, כשהוא תר בעיניו אחר דבר-מה. הבחור ביקש לעזור, ושאל את הרב מנדלזון זצ"ל במה הוא יכול לסייע לו. "כסא או שרפרף אני מחפש", השיב הרב. "כסא? שרפרף?" שאל הצעיר, "לשם מה?" הרב כבר אחז בידו שרפרף עץ ישן ורעוע, כאשר הניח יד רכה על כתפו של קרובו הצעיר ולימדו לקח מופלא בהלכות דרך ארץ: "הבט חביבי, כדי להמנע במאפיינו מחשש חמץ, חס וחלילה, הנהגנו חוק ולא יעבור, שלאיש אין זכות כניסה לתוך המאפיה לבד מאשר לעובדיה". הבחור כבר עמד להצביע על עצמו, כאומר: "אבל דוד, הן קרובים אנו, כלום אינך יכול לעשות דבר-מה עבורי?" אך הרב מנדלזון זצ"ל המשיך בדבריו, תוך שהוא מתבונן בו בעיניו הפיקחיות: "אלא מה אתה רוצה, שמשום שאתה קרובי היקר אעשה עמך "פרוטעקציה", אה? ובכן יקירי, "פרוטעקציה איז חוסר יושר" - פרוטעקציה הינה חוסר יושר - לצערי הרב איני יכול להיענות לבקשתך להכנס אל המאפיה".

**הרב** מנדלזון זצ"ל סיים את דבריו, והעמיד את השרפרף ליד קיר המאפיה כשהוא מסמן לקרובו: "עלה על השרפרף. שם, למעלה, ישנו אשנב צר דרכו תוכל להביט על מלאכת האפיה..." **כל חיי**, סיפר אותו בחור, "לא אשכח את הלךך שלמדתי מקרובי הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל, שהאמת היתה נר לרגליו, ובכל מצב ואופן הוא לא סר ממנה ימין ושמאל".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. [mendelson@meorot.co.il](mailto:mendelson@meorot.co.il) טל: 03-570-67-93 דוא"ר: 03-570-67-93



### פנינים

דף יח/א שדברי תורה חביבין עליכם ביותר

#### כשרבי דוד איים לפרוץ את הדלת...

כאשר חלה הגר"ד פוברסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז', בערוב ימיו, הפצירה בו הרבנית ע"ה, כי לא יקדים לקום כהרגלו, אלא יוסיף לישון ולנוח. רבי דוד לא חפץ לשנות מסדריו, לפיהם כבר בשעות הקטנות של הלילה היה מתייצב בהיכל הישיבה, ואי לכך נעלה הרבנית את חדרו, והחביאה את המפתח...

רבי דוד, שסיפר זאת, סיים בחיך:

אלמלא שהעלתי בפניה את האפשרות שאפרוץ את הדלת, הייתי נשאר כלוא שם עוד זמן רב, חלילה וחס, עד שאבריא...

דף יח/א אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר

#### באמצע התוספות???

מלמד דרדקי היה בסלוצק ושמו רבי דוד, איש צדיק ועמל בתורה. פעם אחת, היה זה בעת תקופות הקנטוניסטים, כשרבי דוד למד עם תלמידיו בהחבא מפני אימת המשטרה שארבה להם, נפתחה הדלת ושוטר נכנס פנימה, תפס ילד וגררו החוצה. לא הבליג רבי דוד וסטר לשוטר על לחיו סטירה 'מצלצלת'... באותם ימים פעולה כזו גבלה במרידה במלכות והיתה יכולה לעורר סערה גדולה, ובקושי השתיקו את העניין.

**בהזדמנות** אחת פנה ה"בית הלוי" אל רבי דוד ושאלו:

**כיצד** העזתם לסטור לשוטר?

**ענה** ר' דוד:

**לא** היתה לי בכך שום כוונה. פשוט עמדנו באמצע הסברה שבתוספות, ופתאום נכנס איזה גוי, תופס ילד וגוררו החוצה - מבין רבינו: באמצע התוספות! באמצע ההסבר, הוא בא ומפרעו! קמתי וסטרתי לו: באמצע התוספות... (שמושה של תורה, קע).

דף כ/א וכל קרבן מנחתך במלח תמלח

#### המים בכו בחורבן בית המקדש

במדרשים נאמר (הובא רבינו בחיי ויקרא ג), כי הים עמד לפני הקב"ה ואמר לו: "במדבר נתנה תורה, בישוב נבנה בית המקדש, אני מה תהא עלי?" והקב"ה הבטיחו, שהמלח המופק ממנו יעלה על גבי המזבח.

**לכן**, אמר האדמו"ר מגור זצ"ל, בעל ה"אמרי אמת", בעת שיציא ישראל לגלות, נאמר "שם ישבנו גם כבינו" (תהילים קלז/א), 'גם' לרבות את מי? - לרבות את המים התחתונים שחזרו לבכות שוב, לאחר שחרב הבית ובטלו ההקברה ומליחה... ("ליקוטי יהודה", צו).

דף כ/א אי אפשר לקרבנות בלא מלח

#### דצח"מ

הבריאה הגשמית מורכבת, כידוע, מ**דצח"מ** - דומם, צומח, חי, מדבר. על כולם להשתתף בעבודת הקרבן, אמר האר"י ז"ל.

**כיצד?**

הכהן הוא **המדבר**, הקרבן הוא **החי**, מנחות הנסכים וכן העצים עליהם מוקטר הקרבן הם **הצומח**, והמלח הוא **הדומם** המשלים את חלקי הבריאה בעבודת ה'. **אפשר** היה לחשוב, כי במנחה, בה אין חלק 'חי' אין צורך במליחה, לפיכך הדגישה תורה "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח..." על כל קרבן תקריב מלח". יצאה מנחה מן הכלל ונתפרשה בפירוש. ואכן, מדוע? כי גם חלק החי קיים במנחה, שכן על המקריב מנחה מעלה הקב"ה "כאילו הקריב **נפש**"... (להלן קד/ב) ("מעיינה של תורה" ויקרא ב/ג בשם רבי לייבוש חריף).

דף כ/ב מאי ניהו עצים

#### רק העצים הונחו על יצחק

המעין בפסוקי העקדה יגלה דבר מעניין: כאשר הלכו אברהם ויצחק אל מקום העקדה, העמיס אברהם את עצי העולה על יצחק, ואילו את האש

רבי יוסף חיים זצ"ל, אשר נשאל: "שמענו שצריך להניח מלח על השלחן. הנה, אם לא נמצא מלח באיזה פעם, אם יש תקנה להניח דבר אחר תמורתו שיועיל כמוהו", ועל כך השיב, כי יתכן שאפשר לטבול את פרוסת 'המוציא' בסוכר.

**מליחת קרבן בסוכר**: תשובה זו מבוססת על חידושו העצום של רבי יעקב חאגיז, בעל שו"ת "הלכות קטנות" (ח"א סימן ר"ח), אשר כתב, כי בהעדר מלח בבית המקדש אפשר למלוח את הקרבנות בסוכר! לקביעתו זו קדם מחקר שביצע בקרב המומחים אשר הביעו את דעתם כי בכל סוכר יש מלח, וכלשונו: "שבעלי הקימ"א אומרים, שבכל יש בהם מלח, ובקנה הצוקא"ר שמביאים ממצרים קרוב לשורשו הוא מלוח, וכן בראשו!" בעל "מנחת חינוך" (סוף מצווה ק"ט) ניסח זאת באופן הבא: "וגם הסוכר מין מלח הוא, אלא מתוק". אמנם אמרה תורה (ויקרא ב/יא) "כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה", ואסור להעלות מאכלים מתוקים על המזבח, בכל זאת, מצוות עשה של הקרבת קרבן שאינו תפל, דוחה מצוות לא תעשה של הקרבת מאכל מתוק [ועיין "מנחת חינוך", שם, שהעיר, כי אין הדבר ברור, דהא אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש].

**מליחת בשר חולין בסוכר**: היו שהרחיקו לכת עם השוואתו של רבי יעקב חאגיז בין מלח לסוכר, כפי שמספר בעל "אבני נזר" זצ"ל (שו"ת או"ח סימן תקל"ב) על "הגאון מליסא", אשר נהג "למלוח" בשר באמצעות סוכר, לאור דבריו של רבי יעקב חאגיז.

**מליחת הקרבן לקיום המצווה ולא להוצאת דם**: ברם, פוסקים רבים יצאו חוצץ נגד היתר זה. שכן, מליחת הקרבנות לא נועדה להוציא את דמם, כי אם לתבלם ולהשביחם, ולפיכך, גם בהעדר מלח מלוח אפשר לקיים את המצווה על ידי מלח מתוק. אולם, אין להקיש מכך לעניין מליחת בשר חולין, אשר נועדה לשאוב את הדם מן הבשר, תכונה המיוחדת למלח מלוח בלבד ולא למלח מתוק ("דברי חיים" י"ד סימן כ"ה, "רוח חיים" לרבי חיים פלאגי י"ד סימן ס"ט ס"ק ה', ובשו"ת "רב פעלים" ח"ב י"ד סימן ד').

**קערת דבש בראש השנה**: אף אם אין למדים מהוראתו של מהר"י חאגיז לעניין מליחת בשר, יתכן שאפשר להקיש ממנה, אומר רבי יוסף חיים זצ"ל, לגבי דין המלח המובא אל השולחן, שכל עיקרו לא בא אלא ממעשה הקרבנות שנמלחו, ויתכן שעל כך סמכו הנוהגים להניח קערת סוכר על השולחן לסימנא טבא בראש השנה.

**מלח באותיות לחם**: ברם, הוא כותב, קשה עליו לקבל שסוכר יכול לשמש כתחליף למלח, ובמיוחד ש"בטיבול הפרוסה במלח יש סוד וכוונה עמוקה, כי מלח הוא אותיות לחם... ועל ידי הטיבול הזה לחם במלח מתמתקים הגבורות בחסדים... וכנזכר כל זה בדברי רבינו הגדול האר"י". בסיום דבריו הוא מציין, כי גם בראש השנה, טבל את החלה בסוכר מצידה האחד, ואת צידה האחר טבל במלח.

**טבילת לחם ב...לחם**: מעניין לציין את דבריו של בעל "כף החיים" (סימן קס"ז ס"ק ל"ז בשם "יפה ללב"), כי בהעדר מלח יש לטבול את הלחם בלחם אחר, שהרי "לחם" אותיות מלח.

**מנהג ה"חתם סופר" זצ"ל בליל שבת**: במנהגי "חתם סופר" זצ"ל (פ"ה אות י"ב) מובא, כי בליל שבת הוא לא נהג לטבול את פיתו במלח, אף שהניח מלח על השולחן (שו"ת "באר שרים" ח"ג סימן מ"ג), שכן, בבית המקדש הקטירו איברים ופדרים שנותרו מבעוד יום בכל אחד מלילות השבוע (ראה להלן כו/ב), אך בליל שבת לא עשו כן, וממילא בליל שבת כלל לא השתמשו במלח על גבי המזבח. בספר "מנהג ישראל תורה" (ח"א סימן רע"ד) מציין, כי מנהגם של ישראל לטבול את פתם במלח גם בליל שבת, מוסבר בכך, שאיברים שהועלו על המזבח בערב שבת, המתאימים להיות מוקטרים בשבת עצמה.

דף כב/א מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים

#### ההבדל בין עצי המזבח לכלי המקדש

פסק הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"א הל' כ) על פי התוספתא: "אין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקודש, ואם נעשו מתחילתן להדיוט אין עושין אותן לגבוה". כלומר, כלים שבשעת יצירתם נועדו לשימוש של הדיוט, פסולים מלשמש בבית המקדש, זאת, אף אם ההדיוט עדיין לא השתמש בהם.

בעל "משנה למלך" כותב בספרו "פרשת דרכים" (דרוש י"ב): "מעולם תמהתי על דברי הרמב"ם, שהנה, סוגייתנו מביאה דרשות אחדות מן הפסוק (ויקרא א/יב) "על העצים אשר על האש אשר על המזבח", ביניהן דרשתו של רבי אלעזר בר ר"ש: "מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט - אף עצים". כלומר: כפי שבבית המקדש אין להשתמש במזבח שהשתמש בו הדיוט, כך גם דינם של עצי המזבח. הגמרא מקשה על דבריו מן המסופר בנביא (שמואל ב' כד/כב), על ארונה היבوسی אשר תרם כלי עץ שונים כדי שישמשו להבערת האש שעל המזבח - מוכח, שמותר ליטול למזבח כלים שהדיוט השתמש בהם ולהבעיר בהם את האש. הגמרא מתרצת, שהיו אלו כלים חדשים שמעולם לא השתמשו בהם.

מדברי הגמרא עולה, כי אין כל מניעה להשתמש בבית המקדש בכלים שיוצרו עבור הדיוט, כל עוד שהלה לא השתמש בהם. מדוע, איפוא, נהה הרמב"ם אחר התוספתא, ולא הורה כפי שעולה מגמרתנו ששימוש הדיוט בלבד אוסר את הכלי לגבוה, ואילו ייצורו לצורך הדיוט בלבד, אינו אוסרו לגבוה. כה תמה בעל "משנה למלך" [אמנם, ניתן לחלק בין דינם של העצים לדינם של הכלים, אך

מאחר שהכל נלמד מהקש, הא ק"ל - אין הקש למחצה].

**שני דינים שונים לפנינו**: הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, הי"ד, מתרץ שאלה זו באופן הבא ("קובץ שיעורים" ח"ב סימן כ"ה). קושיה זו, הוא אומר, מבוססת על ההנחה ששני האיסורים, להשתמש במקדש



# הדף היומי

מנחות י"ח-כ"ד

כ"א-כ"ז אדר ב'

בכלי שיוצר לצורך הדיוט, ולהשתמש במקדש בכלי שהשתמש בו הדיוט, נובעים מאותו כלל - שלא יהא כלי של הדיוט. אולם האמת היא ששני דינים שונים לפנינו; ההלכה "שאין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקודש", אינה נלמדת בהקשר מן הפסוק "על העצים אשר על האש", כי אם מן הפסוק (שמות כה/ח) "ועשו לי מקדש", כפי שפירש רש"י "לי - לשמיי" [ואינו חיסרון של פסול בכלי, אלא העדר עשייה לשמה]. ואילו גמרתנו עוסקת באיסור ליטול לצורך גבוה כלי שהשתמש בו הדיוט. עיון קל יבהיר, כי על עצי המזבח אפשר להחיל את הדין השני בלבד, של שימוש הדיוט בהם, שהרי אין עושים עצי בעירה ולא מייצרים אותם, משליכים אותם לאש כמות שהם... לפיכך, סוגייתנו העוסקת בעצי בעירה קובעת כי לגביהם די בכך שלא השתמש בהם הדיוט, ואילו התוספתא ששימשה כמקור לפסק ההלכה של הרמב"ם עסקה בהלכה שונה הנוגעת לכלי המקדש בלבד - שיש לייצרם לצורך גבוה.

דף כב/א מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט

## כשרות מעילו של נפוליאון לפרוכת

היה זה בשנת תקע"ב, לפני כמאתיים שנה, בתקופת מלחמת צרפת-רוסיה. מטהו המצומצם של נפוליאון בונפרטה, מנהיג צרפת, הבלתי מעורער בעבר, התמקם בכפר קטן סמוך למוסקבה, מסתתר מאימת האוייבים שזינבו בצבאו ללא רחם. מסופר, כי יהודי עשיר ממוהילוב בשם ר' יוסף, בן למשפחת לוריא, נתקל יום אחד בפרש הדור, שהציג את עצמו כקיסר נפוליאון וביקש את עזרתו של היהודי. הלה קיבלו בכבוד מלכים, ולאחר שהאכילו והשקהו, הדריכו ואת מלווי בשבילי היער שהיו נהירים לו היטב. לקראת פרידתם פשט נפוליאון את גלימתו ההדורה מעליו והעניקה לר' יוסף תמורת מסירתו, כמו גם בשל חששו להחשף בבגדי מלכות.

**האדרת שהפכה לפרוכת:** האדרת המלכותית, בעלת קטיפה ירקרקה ורקמה מפוארת, אשר סיפורה מופיע בספר "משפחת לוריא", המתאר את ייחוסה של המשפחה, נשמרה אצל ר' יוסף בחשש רב, מאימת השלטונות, לבל יידעו שסייע לאוייבם המר, ולבסוף עשו הימנה פרוכת נאה לארון קודש ושיגרוה ירושלימה, שם פיארה את ארון הקודש של בית הכנסת "מנחם ציון" בעיר העתיקה, ברבנותו של הגאון רבי ישעיה ברדקי זצ"ל.

סיפור טוב, אבל יש לבדוק כיצד ההלכה מתייחסת אליו. בסוגייתנו למדנו, כי אין להשתמש בבית המקדש בעצים שהשתמש בהם הדיוט. ומה דינו של בית מקדש מעט, המותר להשתמש בו בחפצים שהשתמש בהם הדיוט, נפוליאון בונפרטה למשל?

אכן, מהרי"ל (שו"ת סימן קי"ב) פוסק בשם ספר האגודה: "אין לקנות מעילין שנשתמש בהן הדיוט, לתשמיש קדושה", כפי שאין להשתמש למזבח בעצים שהשתמש בהם הדיוט וכן נפסק ההלכה (רמ"א או"ח סימן קמ"ז סעיף א' רמ"א וסימן קנ"ג סעיף כ"א במחבר).

אלא, שה"מגן אברהם" (סימן קמ"ז ס"ק ה') כותב, כי אם משנים את צורת הבגד, אין מניעה להקדישו לבית הכנסת, וכהוכחה לדבריו הוא מציין את הכיור בבית המקדש שנעשה מה"מראות הצובאות" של הנשים (ועיין באליה רבה שם ס"ק ד', שו"ת "חוות יאיר" סימן קס"א ובהגהות חת"ס לשולחן ערוך שם מש"כ על ראה זו), ה"משנה ברורה" מסכם נידון זה: "ואף דיש מחמירים גם בזה, העולם נוהגים להקל" (ס"ק י"ג).

בנוסף לכך, כתב הט"ז (יו"ד סימן רפ"ב), כי ההלכה שאין להשתמש לקדושה בחפץ שהשתמש בו הדיוט, תקפה לגבי תשמיש קדושה בלבד, דהיינו, חפץ העוטה או המשמש ספר תורה, תפילין וכדומה. אך אין איסור להשתמש בחפץ זה כתשמיש לתשמיש, והפרוכת אינה תשמיש לספר התורה, כי אם תשמיש לארון הקודש המשמש את ספרי התורה (ועיין "מגן אברהם" שם ובאליה רבה, משנ"ב ושעה"צ).

**שקית המצות כנרתיק תפילין:** עם זאת, כתב ה"פרי מגדים" (שם א"א ס"ק ה'), והובא במ"ב שם), כי בכל מקרה אין להשתמש בבגד או בחפץ ששימש לעניינים שאינם מכובדים. הגאון מבוטאטש זצ"ל ("אשל אברהם" על השולחן ערוך שם) מספר על עצמו, כי הוא עטף את תפיליו בנייר ששימש לעטיפת מצות ללחם משנה בפסח, ומאחר ששימש למצווה אין זה בכלל תשמיש שאינו של כבוד [ראה שם מהו תשמיש שאינו של כבוד].

ואת המאכלת לקח בידו (בראשית כב/ו): "ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת".

### מדוע?

**משום** שאת סכין השחיטה, שאינו קדוש, אסור להניח על הקרבן (ראה פסחים ס/א ותוס' בזבחים מז/א ד"ה "איזהו"), ובדומה לכך האש. ואילו העצים, הרי עצי עולה נקראו, כלומר שכבר הוקדשו והם קדושים בקדושת הגוף, מותר היה להניחם על יצחק... ("מנחת אשר", וירא).



קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת זבחים דף י"ז שבת קדש כ' באדר ב'

### אהבת תורה

בנושא האחרון שעוסק בו הפרק השני של המסכת, אנו רואים את אהבתם העזה של חכמי התלמוד ללמוד התורה הקדושה. אתמול הבאנו מתולדותיו ומקורות חייו של רב המנוגא, ובדף היומי יש לנו הזדמנות לראות את אהבתו העצומה ללמוד התורה. הגמרא עוסקת בנושא "פגול", עליו הסברנו בשבוע שעבר, ורב המנוגא אמר, שרבי חנינא אמר לו הלכה מסיקת בענייני פגול. שימו לב איך אמר זאת רב המנוגא: "אמר רב המנוגא, הא מילתא אבלע לי רבי חנינא, ונתקילא לי ככלי תלמודאי" - את ההלכה הזו הטעימוני ולמדני רבי חנינא, והיא חביבה עלי כמו כל מה שלמדתי עד היום. ההבנתם באיזו אהבה הוא מדבר על הלכה זו? כמו על ממתק! הוא מספר שרבי חנינא הטעים אותו, נתן לו לטעם, הלכה.

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי גליון לילדים חיגי:  
**1700-500-151**  
חודש היכרות חינם



# הצטרף עכשיו למעגל הלומדים!

מנוי וקל! בכל חודש ספר חדש מגיע אליך!  
**חייג עכשיו: 1700-500-151**  
ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

**ותן חלקנו**  
ספר לימוד יומי - בחלוקה חודשית  
בכל יום - משנה אחת, הלכה אחת ואגדתא